

DOCUMENTATIEBLAD

DE KONINKLIJKE SCHENKING: EEN STAND VAN ZAKEN

Door: Herman Matthijs – Hoogleraar – VUB / Hogeschool Gent

De Koninklijke Schenking wordt nogal eens verward met de dotatie begroting van de federale overheid en het private patrimonium van de Koninklijke Familie¹. In de dotatie begroting staan de jaarlijkse begrotingskredieten vermeld voor de civiele lijst² en de dotatie aan de andere leden van de Koninklijke Familie³. Bovendien heeft de Koninklijke Schenking niets van doen met de zogenaamde staatsgoederen (kastelen te Brussel en te Laken) die gebruikt worden door de Koning en staat dit ook los van het private bezit van de Koning alsook van dat van zijn familie. Het ontstaan van de Koninklijke Schenking situeert zich in de regeerperiode van Leopold II.

1. DE GESCHIEDENIS⁴

Koning Leopold II dacht al in 1874 aan een soort “bescherming” van de Koninklijke bezittingen en dit naar aanleiding van het huwelijk van zijn dochter Louise⁵. Hij wilde vermijden dat het patrimonium zou verdeeld geraken door erfennissen en echtscheidingen. Daarom liet hij onderzoeken of het juridisch mogelijk is de eigendommen van het vorstenhuis onder te brengen in een “Kroondomein”. Dit laatste wordt dan eigenaar van alle bezittingen en is de naakte eigenaar. Doch het vruchtgebruik kwam toe aan het vorstenhuis. Daardoor bleef het patrimonium ter beschikking van de dynastie, zonder dat het onderworpen was aan het erfrecht. Na enig juridisch zoekwerk kwam men tot de conclusie dat de oplossing erin bestond om een schenking bij leven te creëren, goedgekeurd door de wetgever. In 1900 zette Leopold II zijn plannen uiteen en dit naar aanleiding van zijn 65ste verjaardag. Koning Leopold II lag dus aan de basis van de huidige Koninklijke Schenking. Inderdaad de toenmalige vorst wilde dat bij de vereffening van zijn erfenis het genot van zijn private eigendommen grotendeels de troonopvolger zou ten goede komen en niet zijn dochters⁶.

-
- 1 Zie daarover H. Matthijs, D. Matthijs en St. Mergaerts, *Overheidsbegrotingen* (4de editie), Brugge, Die Keure, 2005, blz. 154 e.v.
 - 2 De civiele lijst is een budgettaire verplichting van de federale begroting ten voordele van de Koning (art. 89 van de grondwet).
 - 3 De dotaties aan de andere leden van de Koninklijke familie worden niet toegestaan, doch ook niet verboden door de grondwet.
 - 4 Zie ook K. Stangherlin, *Le patrimoine royal*, Brussel, La charte, 2004.
 - 5 Louise trouwde in 1875 met Filip Von Saksen Coburg Gotha met een echtscheiding in 1906.
 - 6 Louise (1858-1924), Stephanie (1864-1945) en Clémentine (1872-1955).

Conform de bepalingen van het burgerlijke wetboek waren deze reservataire erfgenamen. De Koning meldde deze stelling aan het Ministerie van Financiën en Openbare Werken⁷ met een brief d.d. 9 april 1900⁸. De teneur van die brief kwam erop neer dat de onroerende goederen die bijdroegen tot het natuurschoon door de Koning aan de Staat zouden worden geschonken. Er is ook nog een brief van 15 november 1900 die goederen toevoege aan de lijst van april. De diverse katholieke regeringen (De Smet De Naeyer, De Trooz en Schollaert) weigerden het voorbehouden erfdeel voor de Koninklijke Familie af te schaffen en daardoor besliste Leopold II de goederen aan de staat te schenken.

De overdracht van goederen, bezittingen en eigendommen gebeurde bij de wetten van 31 december 1903⁹ en 18 oktober 1908¹⁰. Ten aanzien van de eerste schenking (1903) ging het om diverse gebouwen en domeinen te Laken, Oostende, Tervuren, Ciergnon, Vorst, Nieuwpoort, enz.¹¹. Deze schenking van 1903 werd aan de staat toebedeeld onder drie voorwaarden, nl.

- de staat de eigendommen niet vervreemdt;
- de staat moet hun karakter bewaren (oorspronkelijke functie en uitzicht);
- de staat dient de toekomstige Koningen het genot ervan te waarborgen.

De bedoelde wet van 31 december 1903 bevat maar één artikel, namelijk (oorspronkelijke tekst):

“De schenking onder levenden aan den Staat gedaan door Zijne Majesteit Leopold II bij zijne brieven, den Minister van Financiën en Openbare Werken toegestuurd op 09 april en 15 november 1900, en de erbij behorende onderhandse akten van dezelfde datums, wordt aanvaard onder de in die brieven en in die akten bepaalde voorwaarden. Zij zal hare volle kracht hebben ondanks elke strijdige wetsbepaling”.

De reeds vermelde drie voorwaarden waren al gestipuleerd in de brief van 9 april 1900. Het feit dat de brieven van 1900 pas in 1903 leidden tot de bewuste wet is te verklaren door de achterdocht van de toenmalige regering. Inderdaad de regering dacht dat een dergelijke schenking aan de staat “valkuilen” bevatte voor de staatsbegroting. Vandaar dat de regering er van in het begin op stond dat de “schenking” een zelfbedruipend budgettair beleid moest kennen.

7 Minister de Smet de Naeyer: homogeen katholieke regering onder zijn leiding

8 Parl. St. (Kamer van Volksvertegenwoordigers) B-Z, 1900, nr. 11, blz. 3 (in het Frans).

9 Pasionomie, 1903, blz. 336 en Belgisch Staatsblad van 1 januari 1904.

10 Belgisch Staatsblad van 19-20 oktober 1908

11 De volledige lijst vindt men in: *révue du notariat belge*, Fr. Derème, *Le régime juridique des biens du roi*, februari 2000, blz. 69.

Voor de goederen van de tweede schenking (1907) golden niet dezelfde voorwaarden van onvervreemdbaarheid of van bestemming van genot als voor die van de eerste schenking. In deze tweede schenking vonden sommige onroerende goederen van het patrimonium hun oorsprong bij het Verdrag tot Afstand van de Onafhankelijke Staat Congo van 28 november 1907 en de Bijkomende Akte aan dit verdrag van 5 maart 1908, goedgekeurd bij wetten van 18 oktober 1908¹². De bij de wet van 18 oktober 1908 aanvaarde schenking was in feite niet meer dan de wet tot goedkeuring van de bijkomende akte bij het verdrag tot afstand van de onafhankelijke Staat Congo aan België. Zij was het gevolg van de door de regering gewilde en verkregen opheffing van de “Fondation de la Couronne” (eigenaar van ongeveer een kwart van het Congolese grondgebied) de goederen die door de Fondation werden beheerd (in Congo, maar ook in Europa), mochten niet in het privé-vermogen van de Koning worden opgenomen om geen deel uit te maken van de erfrechtelijke boedel.

Beide schenkingen werden juridisch beheerd door een bijzondere dienst bij het Ministerie van Financiën. Deze dienst was het gevolg van het Koninklijk Besluit van 30 december 1908¹³ tot inrichting van een bijzonder dienst belast met het beheer van de goederen die aan het private domein van de staat waren overgedragen. Deze dienst was gerelateerd aan het Bestuur der Registratie en Domeinen en droeg als naam: “Beheer der Koninklijke Schenking”.

Als gevolg van artikel één van het Koninklijk Besluit werd de schenking beheerd door een Comité¹⁴. Tot de taken van dit comité bepaalde het vermeld Koninklijk Besluit behoorden:

- de goederen te bestuderen;
- de goederen te beheren;
- de goederen te onderhouden;
- de goederen te beschermen.

De overdracht van Congo zorgde nog wel van de nodige tumult omdat het voor de regering niet duidelijk was wie het grondgebied bezat. Na veel zoekwerk en ontdekkingen door de regering bleek dat de talrijke vennootschappen – die juridisch Congo bezaten – in feite allemaal in handen waren van de Koning.

12 K. Stanghertin, O.C., blz. 32 e.v. en voor de wetten van 18 oktober 1908 (Belgisch Staatsblad van 19 oktober 1908).

13 Belgisch Staatsblad van 6 januari 1909.

14 Zie ook A. Buisseret, *une fondation de Leopold II: La donation royale*, in *Révue générale*, 1932, blz. 331 e.v. en 460 e.v.

Tijdens de jaren voor de schenking van het “Kroondomein” aan de Belgische Staat versleet de Koning een groot deel van het fortuin naar private vennootschappen. Zo richtte hij diverse maatschappijen op:

- «Société Immobilière de séjour et d’exploitation horticole de la Côte d’Azur», met hierin de bezittingen aan de Franse riviera;
- «Compagnie foncière industrielle et commerciale pour la conservation et de l’embellissement des sites» met de Brusselse eigendommen.

Deze beide vennootschappen waren nauw verbonden met de «Niederfüllbacher Stiftung»¹⁵.

Heel deze constructie werd pas duidelijk na de dood van Leopold II en vooral tijdens de processen van zijn dochters versus de Staat. Bij arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 02 april 1913¹⁶ ging het actief van deze stichting naar de Koninklijke Schenking. De Staat was de grote overwinnaar van dit proces en begon met de ontmanteling van de constructies:

- alle bezittingen van de “Niederfüllbacher Stiftung”¹⁷ gingen naar de Staat met uitzondering van de in Duitsland gelegen eigendommen;
- de Staat betaalde 1,1 miljoen Duitse mark om eigenaar te worden.

15 Deze stichting bevatte zowat heel het vermogen en werd opgericht in het Hertogdom Coburg en bestond dus naar Duits recht. De oprichtingsakte dateert van 9 september 1907.

16 Pasionomie, 1913, II, blz. 145 en 149.

17 Deze stichting was ingeschreven in het hypotheekboek van het hertogdom Coburg (nr. 464, volume 5, folio 196). Het doel van deze stichting was het verwerven van titels, goederen en alles wat waarde heeft wat waarde heeft (§ 3, oprichtingsakte) in Duitsland en daarbuiten. De stichting werd beheerd door de “Haut-Fondateur” (in casu: Leopold II) en “administrateurs” (o.a. Auguste Goffinet van het Huis van de Koning, Henri Pochez, directeur-generaal van het Ministerie van Financiën, Auguste van Maldeghem – eerste voorzitter cassatie enz.). Deze beheerders werden aangeduid door de “premier acte additionnel” van 12 en 18 december 1908. In een “tweede acte additionnel” van 31 juni en 31 augustus 1909 geven de “Haut-Fondateur” en de “beheerders” zich een vrijwel onbeperkte vrijheid betreffende financiële transacties. De akten in verband met de “Niederfüllbacher” stichting alsook alle documenten tot 1911 aangaande de “Koninklijke Schenking” en de voorlopers bevinden zich in een boek (z.d. en geen uitgever) op 110 exemplaren. Het nummer 93 van dit verzamelwerk is in handen van de “Koninklijke Schenking”. De meeste andere nummers zijn spoorloos.

2 DE WERKING

Het reeds vermelde Koninklijk Besluit van 30 december 1908 werd gewijzigd door het Koninklijk Besluit van 19 november 1919¹⁸ en vooral door het nog vigerende Koninklijk Besluit van 09 april 1930¹⁹ tot wederinrichting van het juridisch statuut van het beheer van de “Koninklijke Schenking”. De basis van dit nieuwe Koninklijk Besluit was de wet van 10 mei 1929²⁰ houdende de domaniale goederen. Het is artikel vier van deze wet dat stelde dat de regering de boekhouding en het beheer diende vast te leggen van de goederen gerelateerd met de wetten van 31 december 1903 en 18 oktober 1908.

Tussen 1909 en 1929 stelde er zich geen probleem met het beheer van de schenking binnen het Ministerie van Financiën. Maar de regel dat de Koninklijke Schenking geen geld mocht kosten aan de Staatsbegroting, werd in de bewijslast een probleem van de regering. Inderdaad de staat had nooit een eigen boekhouding gevoerd met betrekking tot de schenking. Zo waren de ontvangsten een deel van de rijksmiddelen - begroting geworden. De diverse uitgaven van de schenking waren verspreid over de begrotingen van Landbouw (gronden), Buitenlandse Zaken (kastelen), enz.

Het bedoelde Koninklijk Besluit van 9 april 1930 trad in werking op 1 januari 1930 en ook trekt dit Koninklijk Besluit het Koninklijk Besluit van 1919 in (art. 39). Het bedoelde Koninklijk Besluit maakt van de “Koninklijke Schenking” een zelfstandige openbare instelling en dit onder toezicht van de Minister van Financiën (art. 1). Dit Koninklijk Besluit van 1930 was een gewoon Koninklijk Besluit, dus enkel ondertekend door de Koning en de Minister van Financiën. De “Koninklijke Schenking” kende ook een eigen rechtspersoonlijkheid en diende budgettair “self supporting” te zijn.

2.1 DE TAKEN

De Koninklijke Schenking heeft de volgende taken (art. 3), namelijk:

- ze waakt over het behoud van de goederen;
- ze is financieel autonoom;
- ze voorziet in het beheer;
- ze doet de bewaring van de goederen.

18 Belgisch Staatsblad van 28 december 1919.

19 Belgisch Staatsblad van 29 mei 1930.

20 Pasionomie, 1929, blz. 376 en Belgisch Staatsblad van 24 mei 1929.

De schenking kan eigendom verkopen, ruilen, kopen of in pacht geven. Wel dient de Minister van Financiën zijn goedkeuring te hechten aan het principe van de verkoop alsook aan de verpachting van 27 jaar of meer. (art. 4, Koninklijk Besluit 9 april 1930) Ook mag deze instelling schenkingen onder levenden of bij testamenten ontvangen. Art. 3 van het Koninklijk Besluit van 9 april 1930 besloot met nog eens te wijzen op de niet bestaande band met de schatkist, namelijk: “De inkomsten uit het zowel roerend als onroerend vermogen van de Schenking zullen hoofdzakelijk dienen om aan de op haar rustende verplichtingen te voldoen”.

2.2. HET BEHEER

De Koninklijke Schenking wordt bestuurd door een beheerraad van tien personen²¹. Elke gewezen Koning of Koningin weduwe kan zich laten vertegenwoordigen in de beheerraad en dit in overtal, tenminste als ze een eigendom van de schenking bewoont²².

Deze vertegenwoordiging gebeurt ook door een dignitaris of een gewezen dignitaris van het Hof. Eventueel kunnen ook de meerderjarige prinsen van de Koninklijke familie lid worden²³. De leden van de beheerraad van de Koninklijke Schenking worden aangeduid door middel van één Koninklijk Besluit. Doch is er een leeftijdsgrens vastgelegd voor deze leden op 75 jaar²⁴.

De beheerraad bestaat uit de volgende personen, namelijk²⁵:

- vier dignitarissen of gewezen dignitarissen van het Huis van de Koning waaronder de grootmaarschalk van het Hof en de intendant, die beide van rechtswege lid zijn;
- één ambtenaar (of gewezen ambtenaar) van het Vlaamse Gewest: bosbouwsector;
- één ambtenaar (of gewezen ambtenaar) van het Waalse Gewest: bosbouwsector;
- drie ambtenaren (of gewezen ambtenaren) van de F.O.D. Financiën;
- één lid van de beheerraad van de Dexiabank.

21 Artikel zes, lid één, Koninklijk Besluit 9 april 1930 zoals gewijzigd door het Koninklijk Besluit van 6 december 1991 (Belgisch Staatsblad van 25 februari 1992).

22 Ibidem, lid drie zoals aangevuld door het Koninklijk Besluit van 16 november 1994 (Belgisch Staatsblad van 23 december 1994).

23 Ibidem, lid twee.

24 Artikel zeven, lid vijf, Koninklijk Besluit 9 april 1930 zoals aangevuld door het Koninklijk Besluit van 16 november 1994.

25 Artikel zeven van het Koninklijk Besluit van 9 april 1930. De aanvulling met de gewestelijke leden dateert met het Koninklijk Besluit van 1991.

Momenteel is er naast deze tien leden nog één elfde lid als vertegenwoordiger van Koningin Fabiola. De raad kiest één Voorzitter. Traditioneel was dit de grootmaarschalk van het Hof. Door de herschikking van de structuur van de “Huis van de Koning” (eind 2006) bestaat de dignitaris met de titel “Grootmaarschalk” niet meer²⁶. Van de elf leden in deze beheerraad zijn er 5 Nederlandstaligen (o.a. de afgevaardigd beheerder en de voorzitter) en 6 Franstalige personen. Daarnaast is er ook één secretaris zonder stemrecht. Dit is een ambtenaar van de F.O.D. Financiën (dienst: kadaster en domeinen). Het dagdagelijks beheer van de schenking is in handen van een “afgevaardigd beheerder”. Deze persoon wordt verkozen uit de beheerraad (art. 10). Momenteel is dat een gewezen ambtenaar van de FOD Financiën.

Als gevolg van art. 11, lid vijf, van het Koninklijk Besluit van 1930 worden de beslissingen genomen bij een meerderheid van stemmen. Bij een staking van stemmen is de stem van de Voorzitter doorslaggevend. Bovendien kan de Voorzitter de uitvoering schorsen van elke beslissing van de beheerraad welke hem strijdig lijkt met het algemene belang of buiten de bevoegdheid van de beheerraad vallen. Hij geeft hiervan bericht aan de Minister van Financiën. Deze laatste dient te beslissen binnen de drie maanden na die berichtgeving, anders is de beslissing van de beheerraad van kracht.

2.3. HET PERSONEEL EN DE BEGROTING

Het reeds uitgebreide Koninklijk Besluit van april 1930 bepaalt ook een aantal regels met betrekking tot het personeel en de begroting van de schenking.

2.3.1. HET PERSONEEL

Als gevolg van art. 15 van het Koninklijk Besluit heeft het personeel van de Koninklijke Schenking twee soorten statuten, namelijk:

- ambtenaren ter beschikking gesteld door de staat of de gewesten: hun aanwerving, benoeming, bevordering, pensionering enz. gebeurt volgens de regels van de administratie van herkomst;
- bedienden en werklieden aangeworven onder het stelsel van de vigerende arbeidswetgeving: bedienden- of arbeiderscontract.

Het personeel wordt geleid door de afgevaardigde beheerder van de schenking. Momenteel zijn er zowat 120 mensen tewerkgesteld bij de schenking. De Koninklijke Schenking kan als zelfstandig openbare instelling met rechtspersoonlijkheid dus zelf personeel aanwerven via contracten.

²⁶ De huidige voorzitter is het ere-hoofd van het militair Huis van de Koning. Zie daarover het Koninklijk Besluit van 23 oktober 2006 (Belgisch Staatsblad van 27 november 2006).

2.3.2. DE BEGROTING

Het statuut van de Koninklijke Schenking (Koninklijk Besluit 9 april 1930) gaat uitgebreid in op de financiële autonomie en “self supporting” van deze instelling.

Inderdaad de volgende regels zijn vastgelegd:

- de schenking kan geen beroep doen op een krediet ten laste van de schatkist (art. 1)²⁷;
- de inkomsten uit het vermogen van de schenking dienen voor de financiering der uitgaven (art. 3, lid vijf);
- het begrotingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar: 1 januari – 31 december (art. 19);
- de begroting wordt door de beheerraad opgemaakt tegen 1 december van het voorafgaande jaar (art. 20);

De functie van ontvanger van de Koninklijke Schenking is in handen van de “schatmeester - rekenplichtige”. Deze laatste is belast met het centraliseren van de ontvangsten en het doen van de betalingen.

Net zoals de rekenplichtigen in de staatsadministratie legt hij de eed af en stelt hij een borg conform de regels uit de wetgeving in verband met de rijkscomptabiliteit. In de praktijk is deze functie in handen van een gedetacheerde ambtenaar. Hij werkt onder het gezag van de afgevaardigde beheerder. De rekening van de schenking wordt opgesteld volgens de hiernavolgende procedure:

- de rekeningen van de schatmeester – rekenplichtige wordt voor 1 maart van het daaropvolgende jaar aan de beheerraad voorgelegd en dit na verificatie door de afgevaardigde van de Minister van Financiën;
- op basis van de hiervoor bedoelde rekening stelt de beheerraad, uiterlijk op 1 mei van het daaropvolgende jaar, een algemene rekening op;
- deze algemene rekening wordt overgezonden naar de Minister van Financiën ter goedkeuring;
- tenslotte wordt de rekening onderworpen aan de controle door het Rekenhof.

27

De jure is een dotatie vanuit de begrotingen van de gemeenschappen en de gewesten niet uitgesloten. De tekst uit 1930 is niet gerelateerd aan de staatshervorming.

Ten aanzien van het Rekenhof is er de laatste jaren enige correspondentie gevoerd. Inderdaad beveelt het Hof aan dat de schenking een meer transparantere boekhouding moet voeren in het licht van de structuur van de rijksbegroting. Doch de Koninklijke Schenking stelt dat ze op basis van haar oprichtingsbesluit onttrokken is aan de klassieke regels van de rijkscomptabiliteit. Ze blijft bij haar gevoerde kasbegroting en vindt die gevraagde omvorming te duur en niet opportuun.

Betreffende de interne controle duidt de Minister van Financiën een “afgevaardigde” aan. Ingevolge art. 31 van het Koninklijk Besluit van 1930 is deze afgevaardigde een ambtenaar. In de praktijk is deze functie toebedeeld aan een ambtenaar van de F.O.D. Financiën. Deze “afgevaardigde” kan steeds de stukken en het financiële beheer nazien van de “schatmeester - rekenplichtige”. De “afgevaardigde” wordt ten onrechte in de literatuur aangeduid als een regeringscommissaris. Dienaangaande zegt het bedoelde artikel enkel het volgende, namelijk:

“Deze afgevaardigde heeft dezelfde macht als de commissaris en van de naamloze vennootschappen”. De praktijk over de laatste jaren heen heeft er wel toe geleid dat deze “afgevaardigde” wel grotendeels zich gedraagt als een regeringscommissaris. De hiernavolgende tabel geeft een overzicht van de ontvangsten en de uitgaven van de schenking²⁸.

Overzicht van de voorgaande dienstjaren (in duizenden euro's)					
	2001	2002	2003	2004	2005
Gewone begroting					
Ontvangsten	5.003	5.120	6.950	6.803	12.689
Uitgaven	5.748	7.164	6.303	5.869	5.679
	- 745	- 2.044	+ 647	+ 934	+ 7.010
Buitengewone begroting					
Ontvangsten	1.902	1.612	2.850	85	2.467
Uitgaven	691	1.132	1.942	2.118	3.371
	+ 1.211	+ 480	+ 908	- 2.033	- 904
Eindsaldo	+ 466	- 1.564	+ 1.555	- 1.099	+ 6.106

28 Zie website F.O.D. financiën.

Hierna geven we een bespreking van de algemene rekening 2005²⁹ van de “Koninklijke Schenking”. De “algemene rekeningen van het jaar 2005 (in duizenden euro’s) kent een “gewone begroting” met een totaal van de ontvangsten: 12.689 euro. De gedetailleerde onderverdeling van deze ontvangsten is als volgt over het jaar 2005:

- huurgelden: 8.014 (63,1 %);
- pachten (jacht / visvangst): 446 (3,6 %);
- houtverkoop: 772 (6,0 %);
- beleggingen: 3.259 (25,7 %);
- diversen: 198(1,6 %)

De enorme stijging van de ontvangsten over het jaar 2005 beliep liefst 86 procent in vergelijking met 2004. In rangorde van stijging is dat resultaat te wijten aan de beleggingen (+ 62%) huur- en pachtgelden (+ 95 %), en de houtverkoop (+ 142 %). De gewone uitgaven daalden met meer dan drie procent in vergelijking met 2004. Hierna sommen we de voornaamste uitgaven in de gewone begroting 2005 (duizenden euro’s):

- personeel: 3.837 (67,5 %);
- taksen en belasting: 261 (4,6 %);
- levering / werken: 1.454 (25,6 %);
- algemene onkosten: 127 (2,3 %)

Binnen de buitengewone begroting zijn de voornaamste ontvangsten: de onroerende goederen (967.000 euro) en de beleggingen (1.500.000 euro). De uitgaven in de buitengewone begroting zijn de nieuwbouwprojecten (23.000 euro), permanent meubilair (102.000 euro) en de beleggingen (3.246.000 euro).

De “Koninklijke Schenking” kent een jaarverslag dat een deel is van het desbetreffende jaarlijks begrotingsdocument. In dit jaarverslag wordt de rekening voorgesteld op basis van een kasbegroting met een functionele weergave van de ontvangsten alsook de uitgaven. Het jaarverslag wordt wel meegedeeld aan de Minister van Financiën en het Rekenhof.

2.4. DE BEZITTINGEN

Het patrimonium van de schenking bestaat uit beleggingen, onroerende goederen en liquide middelen. Traditioneel wordt dit patrimonium opgedeeld in drie delen, namelijk (interne informatie):

29 Dit is de laatste beschikbare rekening.

a. De goederen die ter beschikking staan van het Koningshuis:

- ongeveer de helft van de oppervlakte van het park van Laken en de koninklijke serres³⁰;
- het Belvédèrekasteel, met park (de woning van koning Albert II en koningin Paola);
- Stuivenberg, met park; in het park is ook een villa gebouwd voor het gezin van prinses Astrid;
- de voormalige woning van prinses Astrid aan de achterkant van het paleis in Brussel;
- villa Clémentine, woning van prins Laurent en prinses Claire, te Tervuren;
- de kastelen en parken van Ciergnon, Fenffe en Villers-sur-Lesse. Deze dienen als buitenverblijven van de koninklijke familie;
- de jacht- en visrechten van 2.500 hectare van het 6.700 hectare grote koninklijk domein in de Ardennen;
- het kasteel van Hertoginnedal te Oudergem met de Sint-Annakapel; de kastelen staan op dit moment ter beschikking van de regering;
- het landgoed van Ferage (momenteel met toestemming van de koning aan derden verhuurd als privé-woning);
- verschillende woningen in Laken en in de Ardennen, die worden betrokken door personeelsleden.

b. De goederen met een functie van openbaar belang en die dus openstaan voor het publiek:

- het Dudenpark te Vorst;
- de Japanse toren en het Chinese paviljoen te Laken; die worden toevertrouwd aan de zorgen van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis;
- het Elisabethpark, de koloniale tuin te Laken en de tuinen van de florist aldaar;
- het arboretum in Tervuren;
- een deel (2 hectare) van het Leopold II-park te Nieuwpoort en een gedeelte van het Maria-Hendrikapark te Oostende;
- de kapel van Küssnacht, aan het Vierwoudstedenmeer in Zwitserland. Die grond werd door de Zwitserse Confederatie aan de Schenking gegeven alwaar koningin Astrid in 1935 om het leven kwam. De “Koninklijke Schenking” verwierf ook aanpalende terreinen;
- het herenhuis “Bellevue” (annex rechterkant paleis te Brussel). Daar bevinden zich het Bellevue-museum en het Museum van de dynastie.

30 Het kasteel te Laken en het Paleis te Brussel is eigendom van de staat.

c. De opbrengstgoederen:

De overige bestanddelen van het onroerende patrimonium van de instelling kunnen worden beschouwd als privé-domein en worden dienovereenkomstig beheerd. Deze goederen worden aan de best haalbare voorwaarden verhuurd. De opbrengsten moeten toelaten dat de Koninklijke Schenking, zoals de wet het heeft voorgeschreven, haar uitgaven dekt met haar eigen inkomsten.

De voornaamste bestanddelen zijn de volgende onroerende goederen:

- Ardenne: landbouwgronden (700 ha) gespreid over 11 landbouwexploitaties en 850 ha in pacht door de plaatselijke bevolking. Het jachtrecht op circa 4.200 ha (land en bos). De opbrengst van de jaarlijkse houthakken van circa 4.800 ha bossen. Het golfterrein in het park van het voormalige Kasteel van Ardenne;
- Tervuren: golf en kasteel van Ravenstein. De gronden van de British School of Brussels;
- Postel: het jachtrecht op zowat 500 ha land en bossen evenals de jaarlijkse houthakken;
- Kust: de gewezen koninklijke villa met gaanderijen en park te Oostende; de gronden ingelijfd bij de Wellingtonrenbaar te Oostende, de Noorse stallen te Oostende, de “eerste” koninklijke residentie Langestaat te Oostende en de golf van Klemskerke;
- Brussel en omgeving: Dudenpark te Vorst, kasteel (Narafi) en sportstadion (Royale Union); vijvers te Bosvoorde; de installaties van de Bruxelles Royal Yacht Club te Laken, de gronden van het sportcentrum van Financiën “Inter Nos” te Strombeek-Bever, de bioscoop Vendôme te Elsene, de kantoorgebouwen Coudenberg, Jan Jacobs en Quatre Bras) te Brussel³¹.

Tenslotte bezit de instelling ook roerende goederen, waaronder een portefeuille ter waarde van zowat 30 miljoen euro, die een aanzienlijke bron van inkomsten betekent. Uiteraard is de opbrengst van deze beleggingen sterk gerelateerd met de evolutie van de aandelen / fondsen op de beurzen. Ook ontving de instelling in het verleden waardevolle schenkingen.

De opbrengsten en de overschotten van de begroting van de schenking zijn bestemd voor de werking. Dit patrimonium staat dus volledig los van het private bezit van de Koninklijke familie.

Het meest renderende deel zijn de gebouwen die gebouwd zijn op de Coudenberg (1958), Jan Jacobsplein (1970) en de “Vier Armen” (1974) te Brussel. Zij werden verhuurd aan diverse F.O.D.’s en de Ecosoc van de Europese Unie. De laatste jaren is dit onroerende patrimonium sterk onderhevig aan de leegstand te Brussel, het vertrek van de hurende administraties naar modernere gebouwen en de noodzaak voor een sanering van deze gebouwen.

31 Deze gebouwen te Brussel vormen het hoofdbestanddeel van de ontvangsten van de Koninklijke Schenking.

De opbrengsten van de beleggingsportefeuille waren in 2001 en 2002 een tegenvaller als gevolg van de slechte beursjaren en ook door de lage rente. Zowat 2/3 van de ontvangsten van de schenking komen uit de huuropbrengsten van gebouwen. De enorme kost van de noodzakelijke modernisering van de gebouwen dwingt de Koninklijke Schenking tot het nemen van strategische beslissingen. Een mogelijkheid is de verkoop van eigendommen (zoals in 1965 om de bouw van kantoorgebouwen te financieren) om deze modernisering te betalen.

Teneinde de opgelegde autonomie te vrijwaren en terug te keren tot een gezonde financiële toestand werden door de Beheerraad, met instemming van de Minister van Financiën die toezicht houdt op de instelling, een aantal maatregelen beslist³²:

- de betrokken kantoorgebouwen zullen in langdurige erfpacht worden gegeven. Onder dit regime wordt slechts tijdelijk afstand gedaan van een aantal zakelijke rechten op de goederen; bij het verstrijken van het contract keren deze opnieuw in volle eigendom terug in het patrimonium van de instelling;
- voor de gewezen koninklijke villa te Oostende werd een gelijkaardig scenario nagestreefd, evenwel zonder positief resultaat. Aangezien dit goed niet onontbeerlijk blijkt geworden voor de specifieke opdracht van de Koninklijke Schenking, die een gedeelte van haar onroerend patrimonium ter beschikking van het Koningshuis dient te stellen, werd geopteerd voor de verkoop;
- een onderzoek is lopende naar de mogelijkheid om andere componenten van het patrimonium die niet onmisbaar zijn voor de werking van de instelling eveneens te verkopen;
- voor de goederen die een bestemming van openbaar nut hebben verkregen wordt gezocht om, zoals dit voor sommige van die eigendommen reeds het geval is, beheersovereenkomsten te kunnen afsluiten met de verschillende lokale overheden met het oog op een eventuele overdracht of participatie. Meer bepaald zijn op dit ogenblik onderhandelingen aan de gang met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met betrekking tot het Dudenpark te Vorst.

32 Persmededeling van de Koninklijke Schenking van 14 december 2005.

3. CONCLUSIE

De Koninklijke Schenking heeft al geruime tijd een wettelijke basis en staat los van de dotatie - begroting van de Staat. Bovendien staat het patrimonium van deze instelling volledig los van de private eigendom van de Koninklijke familie³³. In nogal wat literatuur worden deze beide soorten eigendommen samengevoegd. De berekeningen die deze schenking bijtellen in het private patrimonium van de Koninklijke familie gaan ervan uit dat de Coburgs altijd het vruchtgebruik hebben gehad van de “Koninklijke Schenking” en dat deze goederen daardoor een onvervreemdbaar deel zijn van het familiepatrimonium. Daartegenover staat het feit dat een wettelijke regeling al deze goederen in een openbare instelling heeft ondergebracht onder toezicht van de federale Minister van Financiën.

Het openbare karakter van deze instelling blijkt uit de reeds vermelde wettelijke basis, het toezicht door de Minister van Financiën alsook het rekenhof en de functie van de goederen in het kader van het openbaar belang.

Het Koninklijk Besluit van 9 april 1930 is enigszins aangepast aan de staatshervormingen. Dit uit zich in de samenstelling van de beheerraad. Naar de toekomst toe stellen er zich belangrijke vragen met betrekking tot de financiële toestand van de schenking. Ongetwijfeld is er veel verwarring over de financiering en het beheer van deze instelling. Voor een belangrijk deel is dit wel de schuld van de auteurs van deze publicaties die hun bronnen niet adequaat hebben gecontroleerd. Doch ook een opener beleid³⁴ vanuit de Koninklijke Schenking (bv. openbare jaarverslagen) kan bijdragen tot een moderne communicatie met betrekking tot dit dossier. Als openbare instelling stelt zich de vraag of de Koninklijke Schenking ook niet onderhevig is aan de bepalingen betreffende de openbaarheid van bestuur.

33 Bv. Antibes, Châteauneuf-de-Grasse.

34 Art. 32 van de grondwet en de wet van 11 april 1994 (BS van 30 juni 1994) regelen het administratieve beginsel van de openbaarheid. Katrien Stranghertin stelt duidelijk dat dit principe van toepassing is op de Koninklijke Schenking (K. Stranghertin, O.C., blz. 58-59).

De wet van 1929 is de basis van de schenking en legt alles bij de regering. Deze laatste heeft het beheer volledig vastgelegd in een gewoon Koninklijk Besluit.

Vanuit democratisch oogpunt is het opvallend dat het Parlement niet betrokken is bij de werking of controle van deze instelling. Maar men dient ook het feit te onderlijnen dat er niet echt veel interesse is voor deze instelling in de Kamer van Volksvertegenwoordigers³⁵ of de Senaat³⁶. Uiteraard heeft het voorgaande te maken met de budgettaire “self supporting” van de “Koninklijke Schenking”.

35 Bv. Het wetsvoorstel houdende mogelijkheid van afstand en vervreemding van goederen die tot de Koninklijke Schenking behoren, als het algemene belang dat vereist (doc. Nr. 1957/001 d.d. 19 juli 2005). door diverse socialistische kamerleden. Dit voorstel was opvallend goed getimed met het voorstel van het College van Burgemeester en Schepenen van de Stad Oostende om de Koninklijke villa over te nemen.

36 Antwoord van de Minister van Financiën Maystadt op een vraag van Senator Verreycken van 21 februari 1997 (V&A, Senaat, Zitting 1996-1997, 29 april 1997, bulletin J – 44).